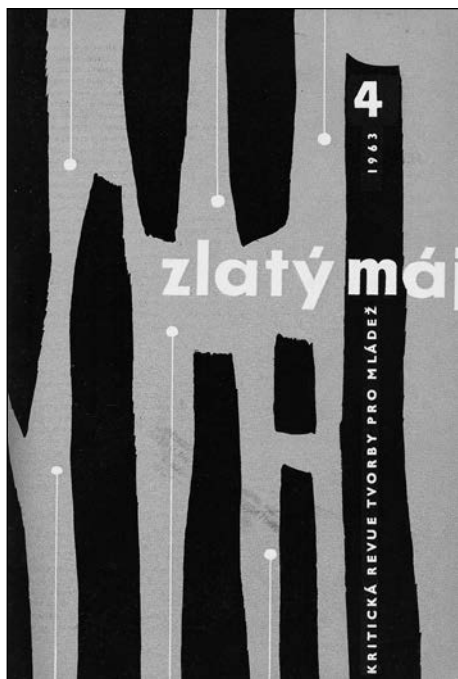

Rozšiřování nakladatelské, časopisecké a institucionální základny

Státní nakladatelství dětské knihy (SNDK), v jehož čele stáli ředitel Bohumil Říha a šéfredaktor Václav Stejskal, se na přelomu padesátých a šedesátých let stalo svébytným kulturně-organizačním centrem. Přispělo ke vzniku Kruhu přátel dětské knihy (1959), iniciovalo literární ceny Marie Majerové (udílely se od roku 1961, nositelem se stal například Ladislav Dvořák) a založilo Knižnici teorie dětské literatury, ve které začaly vycházet práce sborníkového charakteru i syntetizující odborné monografie o problematice dětské literatury (*Čtyři studie o Františku Hrubínovi*, 1960; *O pohádkách*, 1960; *Rozpory a výhry dnešní dětské knihy*, 1962; VÁCLAV STEJSKAL: *Moderní česká literatura pro děti*, 1962; FRANTIŠEK TENČÍK: *Čtení mládeže v počátcích obrození*, 1962). Příklon k poetice nonsensové hry v poezii pro děti zde pomohla legitimizovat studie Korněje Čukovského *Od dvou do pěti* (1959, překlad Milena Lukešová), upozorňující z pozic vývojové psychologie na absurdní rysy hry s jazykem u dětí předškolního věku. Literární kritika se opět začala zabývat populárními žánry pro mládež i jejich autory. V roce 1962 vyšla monografie Zdeňka Heřmana o významném autoru meziválečného výchovně orientovaného dobrodružného románu Františku Flosovi (*Dobrodružné poznávání*), později se žánrům populární literatury věnovali JIŘÍ RŮŽIČKA (*Děti a dobrodružství*, 1966), ZDENĚK KAREL SLABÝ (*Dívky pro román*, 1967). Výraznou kritickou tribunou se pod vedením Vladislava Stanovského a Z. K. Slabého stal časopis Zlatý máj. Otevřel se i zahraničním podnikům poté, co se kolem něj od poloviny šedesátých let utvořil okruh stálých přispěvatelů z celé Evropy, SSSR a Japonska. Ve snaze uplatnit práci autorů i kritiků na mezinárodní úrovni se Československo od počátku šedesátých let ucházelo o členství v IBBY (International Board on Books for Young People), kam bylo roku 1964 přijato jako první země tehdejšího socialistického bloku. Mezinárodní konference o dětské literatuře, která se konala téhož roku v Praze, prokázala souměřitelnost českého teoretického myšlení o literatuře pro mládež se zahraničním kontextem.

SNDK si také uvědomilo mezeru v poezii pro dospívající a zasadilo se o vydání řady knih, které měly tuto věkovou kategorii přivést k četbě. S tímto zaměřením vyšel „magazín poezie“ *Každou vteřinu* (1964, edd. Oldřich Kryštofek, Helena Poláková a Z. K. Slabý), sborník milostné poezie *Ach, ta láska nebeská* (1966, edd. Jana Štroblová a Zdeněk Heřman), antologie světové poezie

Obálka Jiřího Hadlače, Zlatý máj 1963, č. 4

ztratilo svůj monopol na literární produkci určenou dětem a mládeži a knihy pro příslušné čtenářské skupiny mohly začít vycházet i v dalších nakladatelstvích. Rozšířila se tím vydavatelská základna a dětská literatura se obohacovala o řadu nových poloh, mimo jiné i o regionální aspekt, který do ní vnášela mimopražská nakladatelství. Ostravský Profil takto čerpal z podnětů Oldřicha Šuleře, Marie Podešvové či Josefa Strnadela, vracel se k pohádkové tvorbě Vojtěcha Martínka a Karla Dvořáčka; brněnský Blok těžil z díla B. M. Kuldy, Oldřicha Sirovátky, Zuzany Renčové-Novákové, Aloise Mikulky. Mimopražská nakladatelství také připomínala křesťanské hodnoty a autory, kteří je ve své tvorbě tematizovali – s předmluvou Jana Skácela byli v Bloku znovu vydáni *Broučci* JANA KARAFÍATA s ukázkami jeho *Paměti* (1967, celek nesl podtitul „výbor z díla“), ve sborníku *Moravské pohádky* (1967, ed. Jaroslav Novák) vyšly některé texty Václava Renče. Přes regionální nakladatelství se do knihkupecké sítě navraceli také známí autoři populární četby: Blok začal v polovině dekády vydávat chlapecké romány Jaroslava Foglara, nakladatelství Kruh (Hradec Králové) a zejména Profil (Ostrava) se vrátila k vědeckofantastickým románům J. M. Trosky (např. trilogie *Kapitán Nemo*, 1969–70) nebo k dobrodružným prózám Otakara Batličky (např. *Rájem i peklem*, 1969), ovšem za cenu jejich jazykové či vyprávěčské adaptace; v Ostravě také reeditovali sérii dívčích próz Amálie Kutinové o Gabře a Málince (1970). K vydání další dětské klasické knihy,

20. století *Postavit vejce po Kolumbovi* (1967, edd. Antonín Brousek a Josef Hiršal), antologie českého moderního básnictví *Verše pro tajnou chvíli* (1968, edd. Pavel Šrut a Antonín Brousek). Do některých z těchto antologií byly zařazeny i texty Jakuba Demla, Bohuslava Reynka či Richarda Weinera, s nimiž se tehdy čtenářská veřejnost běžně ještě nesetkávala. Výrazem otevřenosti ediční politiky SNDK bylo také to, že zde poprvé vyšla sbírka Jaroslava Seiferta *Halleyova kometa* (1967), určená dospělému čtenáři.

Diferenciaci četby pro děti a mládež v průběhu desetiletí výrazně podpořil rovněž rozpad systému, který závazně určoval, jaký typ literatury mohou jednotlivá nakladatelství vydávat. SNDK (v roce 1968 byl název změněn na Albatros) tak

Ilustrace Karla Hrušky
k románu Jiřího Pištory
Léto na draka, 1970

příběhů Káji Maříka od Felixe Háje, došlo pouze časopisecky v Naší rodině v letech 1968–69, náklad z roku 1970 již nebyl distribuován.

Akceptování oddechových a zábavných kulturních forem, patrné všude v kultuře šedesátých let, se na sklonku období projevilo změnou ve struktuře časopisů pro mládež. Tematické a tvarové stereotypnosti se úspěšně bránila *Mateřídouška*, která sice spoléhala především na osvědčený okruh tvůrců (v poezii Josef Brukner, Jiří Havel, Zdeněk Kriebel, Milena Lukešová, Karel Šiktanc, Pavel Šrut, v próze Ludvík Aškenazy, Václav Čtvrtek, Olga Hejtná, Miloš Macourek), dávala však příležitost i autorům neznámým. Konceptně se jí blížilo *Sluníčko*, založené roku 1967 a určené starším předškolním dětem.

Prózu, kreslené seriály a články o technice, přírodě i kultuře nadále přinášel týdeník *ABC mladých techniků a přírodovědců* (od 1957; při vytváření sítě a programu čtenářských „kosmických hlídek“ mimo jiné anonymně spolupracoval i Jaroslav Foglar). Novou podobu hledaly časopisy *Ohníček* a *Pionýr*. Od poloviny dekády se oslabovalo jejich přímé propojení s pionýrskou organizací, začaly v nich převládat obrázkové seriály, prózy s dobrodružnou tematikou, humoristická beletrie, reportáže. V roce 1968 změnu orientace potvrdilo i přejmenování *Pionýra* na *Větrník*; pod tímto názvem vycházel dva roky. Obdobně politizující *Pionýrské noviny* počátkem roku 1968 nahradil týdeník *Sedmička* (roku 1973 byl v důsledku opačného trendu zpětně přejmenován na *Sedmičku pionýrů*).

V letech 1968–70 byl obnoven skautský časopis *Junák*. Jen zhruba rok, od dubna 1969 do léta 1970, vycházela dětská obdoba Dikobrazu – humoristický týdeník *Ježek*. Přinášel zejména anekdoty a kreslený humor, povídky, parodie; krátkými texty do něj přispívali mimo jiné Ivan Vyskočil a Zdeněk Svěrák, na pokračování zde byli přetiskováni Študáci a kantoři Jaroslava Žáka.

S myšlenkou na starší mládež byla v SNDK obnovena forma románového magazínu typu rodokapsu. V roce 1967 v této sešitové podobě začala vycházet do té doby knižní řada Karavana, zaměřená na dobrodružnou četbu (vedle překladů tu vycházely i práce českých autorů s historickou či cestopisně-exotickou tematikou, například BOHUMÍR FIALA: *Táhli tudy Avari...*, 1968; PAVEL HEJCMAN: *Moravská válka*, 1969; ALBERTO VOJTĚCH FRIČ: *Dlouhý lovec*, 1968). Obdobou pro dívky se stal magazín *Veronika* (1969–70), jehož sešity obsahovaly vedle próz s dívčí hrdinkou (mj. STANISLAV RUDOLF: *Metráček*, 1969; JIŘÍ PIŠTORA: *Léto na draka*, 1970) i mozaiku dalších literárních či publicistických textů; tradiční sentimentálně dívčí a ženské četby čelil magazín odlehčeným, až recesním přístupem v doprovodných rubrikách.